

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 20. června 2024 ve věci č. 13968/22– *Spišák proti České republice*

Senát páté sekce Soudu jednomyslně shledal, že nastavením dvakrát delších intervalů automatického soudního přezkumu vyšetřovací vazby pro mladistvé oproti dospělým došlo k porušení zákazu diskriminace mladistvého stěžovatele na základě věku ve smyslu článku 14 ve spojení s právem na osobní svobodu chráněným článkem 5 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel byl jako 17letý zadržen pro podezření ze spáchání mimo jiné provinění loupeže a těžkého ublížení na zdraví. Toto podezření bylo v rámci trestního stíhání rozšířeno o provinění pokusu vraždy. Dne 23. listopadu 2020 bylo rozhodnuto o jeho vzetí do vazby, a to zejména na základě důvodné obavy, že bude trestnou činnost opakovat. Stížnost proti tomuto rozhodnutí byla zamítnuta dne 23. prosince 2020.

Dne 24. března 2021 podal stěžovatel žádost o propuštění z vazby, ve které namítal, že již k propuštění dojít mělo, neboť uplynula tříměsíční lhůta pro automatický přezkum stanovená trestním řádem a dosud nebylo přijato žádné rozhodnutí o dalším trvání vazby. Okresní soud žádost odmítl s tím, že předmětné ustanovení § 72 odst. 1 trestního řádu se na stěžovatele nepoužije vzhledem k existenci *lex specialis*, který v případě zvláště závažných provinění stanoví dvojnásobný interval pro přezkum vazby mladistvých (konkrétně § 47 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže).

Poté, co byla na stěžovatele podána obžaloba, byla jeho vazba pro přetrvávající důvodné obavy z opakování trestné činnosti prodloužena o nejvyšší možnou dobu šesti měsíců. Celková doba strávená ve vazbě, tedy od 20. listopadu 2020 do 20. května 2021, se po shledání stěžovatele vinným započítala do uloženého opatření odnětí svobody.

Stěžovatel se na Ústavní soud obrátil se dvěma ústavními stížnostmi. Na základě první shledal Ústavní soud absentující místní příslušnost soudů, které ke konci roku 2020 rozhodly o stěžovatelově vazbě, a zrušil jejich rozhodnutí. V souvislosti s tímto nálezem uplatnil stěžovatel ve vnitrostátním řízení nárok na náhradu škody. Druhou ústavní stížnost, týkající se rozhodnutí zamítajících jeho žádost o propuštění a rozhodnutí o prodloužení jeho vazby, Ústavní soud odmítl jako zjevně neopodstatněnou.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 5 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že prodloužením vazby, o níž bylo, jak vyplývá z nálezů Ústavního soudu, rozhodnuto neplatně, a současně nepřezkoumáním vazby po třech měsících, došlo k porušení práva na osobní svobodu ve smyslu čl. 5 odst. 1 a 4 Úmluvy. Dále namítal, že méně příznivým soudním výkladem pro něj coby mladistvého byl při výkonu svého práva podle článku 5 Úmluvy obětí diskriminace na základě věku, k níž došlo v rozporu s článkem 14 Úmluvy.

Soud se nezabýval námitkou stěžovatele na poli článku 6 Úmluvy, ve vztahu k odmítnutí druhé ústavní stížnosti, a posoudil věc výlučně podle článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 5 Úmluvy.

1. K přijatelnosti

Soud odmítl námitku týkající se nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy, kterou vláda dovodila ze skutečnosti, že stěžovatel svou stížnost proti zamítnutí žádosti o propuštění nedoplnil odůvodněním. Soud zdůraznil, že takové odůvodnění není vyžadováno zejména s ohledem na revizní princip zakotvený ve vnitrostátním právu a připomněl, že jádrem projednávaných stížností je právo na automatický soudní přezkum, nikoliv právo stěžovatele o propuštění sám požádat.

Vláda dále namítala, že žaloba na náhradu škody, uplatněná stěžovatelem, představuje účinný a přiměřený prostředek nápravy v této věci, a že odškodňovací charakter lze spatřovat také v započtení celé doby vazby do uloženého trestního opatření. Soud v této souvislosti připomněl, že je povolán posoudit nejen právo na osobní svobodu, ale také námitku vznesenou na poli článku 14 Úmluvy a žádné odškodnění případně přiznané stěžovateli by nepředstavovalo uznání jeho porušení.

2. K odůvodněnosti

a) Obecné zásady

Soud úvodem připomněl, že vyšetřovací vazba nezletilých by měla být použita jen jako nejzazší opatření a na co nejkratší dobu (*Nart proti Turecku*, č. 20817/04, rozsudek ze dne 6. května 2008, § 31). S ohledem na tuto zásadu je potom soudní prostředek nápravy o to důležitější a zákonnost vazby vyžaduje pravidelný soudní přezkum (*Assenov a ostatní proti Bulharsku*, č. 24760/94, rozsudek ze dne 28. října 1998, § 162). Dále Soud konstatoval, že požadavkům čl. 5 odst. 4 Úmluvy může sice dostát i mechanismus automatického pravidelného přezkumu zákonnosti vazby soudem, ale jednotlivá rozhodnutí musí následovat v přiměřených, a v případě vyšetřovací vazby také krátkých (viz *Assenov a ostatní proti Bulharsku*, cit. výše, § 162), intervalech. V opačném případě si poškozený uchová postavení oběti i ve chvíli, kdy mu bude vazba započtena do uloženého opatření odnětí svobody (*Smatana proti České republice*, č. 18642/04, rozsudek ze dne 27. září 2007, § 93).

Na poli článku 14 Úmluvy Soud připomněl ustálený postup při prokazování diskriminace a svou rozhodovací praxi, ze které již dříve vyplynulo, že věk spadá pod významově širší „jiné postavení“, na němž může být rozdíl v zacházení založen (např. *Schwizgebel proti Švýcarsku*, č. 25762/07, rozsudek ze dne 10. června 2010, § 85).

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

Soud shledal, že ačkoliv článek 5 Úmluvy neukládá stranám povinnost zavést automatický pravidelný přezkum vazby, rozhodne-li se jej stát zaručit, musí tak činit v souladu s článkem 14 Úmluvy. Soud dále zhodnotil, že provedení tohoto doplňkového práva ve vnitrostátní legislativě poskytlo méně příznivé zacházení osobám v analogickém postavení, když vyšetřovací vazba mladistvých podléhala v případě zvláště závažných provinění automatickému soudnímu přezkumu každých šest měsíců, a nikoliv každé tři měsíce jako u dospělých. Napadené rozdílné zacházení nebylo navíc vysvětleno objektivními a přiměřenými důvody, a bylo naopak v rozporu s cílem zohlednit odlišné charakteristiky a zvláštní zranitelnost mladistvých v úpravě vazby.

Soud nerozporoval, že zkoumaná právní úprava jako celek zohledňuje potřebu zvláštního zacházení s mladistvými, odmítl však argument vlády, že vazební systém pro mladistvé by měl být nahlížen v širší perspektivě, obdobně jako ve věci *Stott proti Spojenému království* (č. 26104/19, rozsudek ze dne 31. října 2023, § 105). Připomněl, že úkolem Soudu je zejména posuzovat konkrétní situaci stěžovatele a určit, zda praktický dopad předpisů a praxe na něj znamenal porušení Úmluvy.

Soud nepřehlédl ani argument vlády, že k přezkoumání vazby došlo na základě žádosti o propuštění podané stěžovatelem, a to tři měsíce a dvacet tři dní poté, kdy byl vzat do vazby. I v této souvislosti však připomněl, že předmětem projednávané věci není právo stěžovatele o propuštění sám zažádat, nýbrž absence důvodů pro méně příznivé zacházení s mladistvým.

Výklad příslušných ustanovení Úmluvy opřel Soud také o doporučení CM/Rec(2008)11 o evropských pravidlech pro mladistvé pachatele podrobené sankcím či opatřením, kde je vyjádřeno, že by mladistvý neměl mít v klasickém soudním řízení méně práv, než má dospělý.

S ohledem na vše uvedené Soud uzavřel, že předmětné rozdílné zacházení na základě věku představovalo diskriminační zacházení se stěžovatelem. Rozhodl proto o porušení článku 14 ve spojení s článkem 5 Úmluvy.